

GUÐFINNA HARÐARDÓTTIR

GÆÐI OG AFTUR GÆÐI

um innleiðingu EQM gæðavottunar á Íslandi og hugmyndir að áframhaldandi þróun gæðaviðmiða

Í 9. grein þjónustusamnings Fræðslumiðstöðvar atvinnulífsins við mennta- og menningarmálaráðuneytið segir að FA beri að efla gæði fræðslustarfs og ráðgjafar hjá viðurkenndum fræðsluaðilum með þróun gæðaviðmiða í samráði við ráðuneytið. Nú er svo komið að FA er vottunaraðili EQM¹ á Íslandi og 13 samstarfsaðilar FA auk eins fræðsluaðila utan samstarfsnets FA hafa hlotið viðurkenningu samkvæmt Evrópska gæðamerkinu EQM vegna fræðslustarfs síns. Auk þeirra hefur annar fræðsluaðili utan samstarfsnets FA hafið vottunarferlið. Þá er FA að vinna að gæðaviðmiðum í náms- og starfsráðgjöf og einnig hefur FA tekið þátt í Nordplus verkefni um gæðaviðmið í raunfærnimati. Hér verður sagan rakin í stuttu máli og fjallað um hvað hefur verið gert til að efla gæði í fullorðinsfræðslu hér á landi og hvaða áform eru um áframhaldandi gæðastarf á vettvangi FA.

FYRSTU GÆÐAVIÐMIÐIN VORU GEFIN ÚT ÁRÍÐ 2006

Fræðslumiðstöð atvinnulífsins hefur allt frá stofnun unnið að eflingu gæða í fræðslustarfi með ýmsum leiðum og árið 2006 voru birt á vef FA fyrstu drög að handbók um gæðaviðmið í fullorðinsfræðslu. Í henni mátti finna leiðbeiningar og viðmið um gæði í fullorðinsfræðslu, sniðin að þörfum þeirra fræðsluaðila sem voru í samstarfi við FA og/eða kenndu eftir námskrám FA. Viðmiðin voru í samræmi við almennar venjur hvað varðar sjálfsmat og úttektir á gæðum fræðslustofnana og var ætlað að auðvelda fræðsluaðilum slíka vinnu. Markmiðið með gerð handbókarinnar var að hanna gegnsætt og einfalt gæðakerfi sem hentaði starfsemi lítilla fyrirtækja og stofnana sem starfa hér á landi á sviði fullorðinsfræðslu og starfsmenntunar og bjóða upp á námskeið fyrir markhóp FA. Hugsunin var að með því móti væri hægt að tryggja að ákveðnar lágmarkskröfur væru uppfylltar af öllum samstarfsaðilum og þar með leitast við að bæta kennslu og árangur náms og uppfylla væntingar allra hagsmunaaðila.

ALL → RECALL → EQM

Þegar gæðaviðmið FA voru samin var tekið mið af afurðum Evrópuverkefnisins *ALL-accreditation of lifelong learning*. Markmið ALL-verkefnisins var að þróa gæðavottunarkerfi til að meta framboð á tungumálanámi og meðal afurða voru gæðaviðmið og sjálfsmat fyrir fræðsluaðila. Þegar því verkefni lauk fékkst styrkur frá Leonardo da Vinci menntaáætlun Evrópusambandsins fyrir framhaldsverkefni sem gekk út á að

þróa hugmyndir og niðurstöður ALL-verkefnisins enn frekar. Framhaldsverkefnið hlaut nafnið *RECALL – Recognition of Quality in Lifelong Learning* og hófst vinna við það í lok árs 2006. Í fyrstu var verkefninu stýrt af Mennt – samstarfsvettvangi atvinnulífs og skóla en þegar Mennt hætti starfsemi í árslok 2007 fluttist verkefnið yfir til FA. Samstarfsaðilar RECALL-verkefnisins komu frá Bretlandi, Danmörku, Íslandi, Ítalíu, Litháen, Noregi, Portúgal og Slóveníu.

Markmið verkefnisins var að mæta aukinni þörf fyrir gæði og gagnsæi í símenntun og starfsþjálfun með því að þróa einfalt gæðastjórnunarkerfi sem fræðsluaðilar gætu nýtt við mat á námsframboði sínu. Afurðir RECALL verkefnisins voru meðal annars EQM gæðaviðmiðin, eyðublöð og lýsingar á vottunarferli, auk leiðbeininga til fræðsluaðila og matsaðila sem og viðskiptaáætlun sem lýsir hugmyndum að útbreiðslu og uppbyggingu EQM kerfisins. Enn fremur var hannað merki sem vottaðir fræðsluaðilar fá að nota við kynningu á þjónustu sinni. Á heimasíðu EQM er að finna allar afurðir RECALL verkefnisins ásamt upplýsingum um frekari þróun og lista yfir fræðsluaðila sem nota kerfið.

HVAÐ ER EQM?

EQM stendur fyrir European Quality Mark eða Evrópska gæðamerkið og er gegnsætt matsferli fyrir fræðsluaðila til að meta fræðslustarfsemi sína út frá viðurkenndum gæðaviðmiðum. EQM er hannað til að mæta síauknum kröfum

¹ EQM stendur fyrir European Quality Mark eða Evrópska gæðamerkið og er gegnsætt matsferli fyrir fræðsluaðila til að meta fræðslustarfsemi sína út frá viðurkenndum gæðaviðmiðum.

um gagnsemi náms og um sameiginleg gæðaviðmið fyrir fræðsluaðila utan hins formlega skólakerfis. EQM tekur mið af:

- gæðum þjónustunnar sem fræðsluaðili veitir,
- innri gæðastjórnun og verklagsreglum fræðsluaðila,
- hvernig núverandi starfshættir samræmast viðurkenndum gæðaviðmiðum.

EQM byggist á sjálfsmati sem er yfirfarið af EQM viðurkenndum úttektaraðila sem kemur einnig með ábendingar um gæðamál og umbætur meðan á úttektarferlinu stendur.

HVER ER ÁVINNINGURINN AF EQM VOTTUN?

Fyrir fræðsluaðila á vettvangi framhaldsfræðslunnar á Íslandi getur EQM vottun verið liður í því að fá viðurkenningu mennta- og menningarmálaráðuneytisins sem viðurkenndur fræðsluaðili, samanber lög um framhaldsfræðslu nr. 27/2010 og reglugerð um framhaldsfræðslu nr. 1163/2011 þar sem gerð er krafa um innra gæðakerfi.

Með EQM vottuninni er verið að mæta þörfum fyrir aukid gegnsæi og gæðavottun í símenntun og fullorðinsfræðslu. Vottunin mun gagnast öllum þeim sem skipuleggja, bjóða upp á, meta og nota símenntun og fullorðinsfræðslu. Þar á meðal vinnuveitendum, fræðslusjóðum stéttarfélaga, fræðsluaðilum og síðast en ekki síst námsmönnum sjálfum sem sækjast eftir því að þjónustan uppfylli þeirra eigin kröfur og væntingar um gæði.

Fræðsluaðili sem hlotið hefur EQM vottun fær leyfi til að nota EQM gæðamerkið í efni sem dreift er til að vekja athygli á þeirri starfsemi sem lýst er á vottunarskírteini. Ávinningurinn af gæðavottun er þó fyrst og fremst aukin gæðavitund sem eflir fræðslustarfsemina. Þess vegna er öllum fræðsluaðilum heimilt að nýta EQM verkfærin til sjálfsmats og eflingu gæða.

INNLEIÐING EQM GÆÐAVOTTUNAR Á ÍSLANDI

Árið 2011 gerði FA samning við vottunarstofuna British Standards Institution á Íslandi (BSI) um gæðavottunarúttekt og bauð fræðslu- og símenntunarmiðstöðvum, sem eru í samstarfi við FA, að sækja um fyrstu úttektirnar. Viðbrögð

voru jákvæð og í júní 2012 hlutu fyrstu miðstöðvarnar EQM vottun. Í september 2013 var staðan þannig að eftirtaldir fjórtán fræðslu- og símenntunarmiðstöðvar höfðu staðist gæðaúttekt og hlotið vottun skv. EQM gæðamerkinu:

	Dagsetning vottunar
ÍÐAN fræðslusetur	21.06.2012
Þekkingarnet Þingeyinga	25.06.2012
Starfsmennt – fræðslusetur	22.10.2012
Framvegis – miðstöð símenntunar	23.11.2012
Farskólinn – miðstöð símenntunar á Norðurlandi vestra	26.11.2012
Mímir-símenntun	13.12.2012
SÍMEY – Símenntunarmiðstöð Eyjafjarðar	14.01.2013
Miðstöð símenntunar á Suðurnesjum	16.01.2013
Viska – fræðslu- og símenntunarmiðstöð Vestmannaeyja	16.01.2013
Austurbrú	16.01.2013
Fræðslunet Suðurlands	16.01.2013
Fræðslumiðstöð Vestfjarða	18.01.2013
Símenntunarmiðstöðin Vesturlandi	22.01.2013
PROMENNT	19.09.2013

RECALL VALIÐ FYRIRMYNDARVERKEFNI

RECALL verkefninu lauk formlega í árslok 2008 en um tveimur árum síðar var það valið eitt af 39 fyrirmyndaverkefnum á sviði gæðamála í starfsmenntun og fullorðinsfræðslu af QALL-samstarfsnetinu, sem var þematengt evrópskt samstarfsverkefni 15 landskrifstofa Menntaáætlunar ESB. Markmið QALL-verkefnisins var að auka gæði og efla umræðu um gæðamál í starfsmenntun og fullorðinsfræðslu í Evrópu. Í því skyni voru þróaðar tillögur fyrir þá sem starfa að gæðamálum menntastofnana og einnig voru valin 39 fyrirmyndarverkefni sem mælt var með til yfirfærslu og frekari þróunar. Meðal þess sem mælt er með í tillögum QALL hópsins er að þróa enn frekar þau gæðaviðmið og gæðakerfi sem sett eru fram í fyrirmyndarverkefninum í stað þess að búa til ný verkefni og yfirfæra þannig þekkinguna sem hlotist hefur í þessum 39 verkefnum á önnur svið tengd fullorðinsfræðslu og starfsmenntun. Í nýjustu afurð QALL hópsins *The QALL Potential* er yfirlit yfir vinnu netsins og helstu niðurstöður. Þar er meðal annars fjallað um sóknarfæri í stefnumótun gæðamála svo sem að byggja upp vottun fræðsluaðila og

auka vitund um mikilvægi gæða í fullorðinsfræðslu og starfsmenntun. Þó nokkrum sinnum er minnst á RECALL verkefnið og afurð þess Evrópska gæðamerkið EQM sem verkefni/verkfæri sem geta nýst við þróun gæðavottunar fræðsluaðila, uppbyggingu gæðamenningar þar sem sjálfsmat og samræður eru lykilþættir í EQM, til að byggja upp gæðaviðmið fyrir vinnustaðanáám (e. work-based learning/in-service training) og til að auka samlegðaráhrif með Evrópska viðmiðarammanum (EQF¹) og Evrópsku einingarkerfi fyrir starfsmenntun (ECVET²). Samkvæmt QALL virðist EQM því eiga framtíðina fyrir sér.

EVROPSKT SAMSTARF UM ÞRÓUN OG ÚTBREIÐSLU EQM

Árið 2011 hlaut FA styrk úr Leonardo da Vinci hluta Menntaáætlunar ESB til að leiða samstarfsverkefnið *European Quality Mark for non-formal learning providers – further development*. Styrkurinn var til tveggja ára og samstarfsaðilar voru frá Noregi, Litháen, Ítalíu, Eistlandi, Tyrklandi og Íslandi (FA og Landsmennt). Markmiðið með verkefninu var meðal annars að kanna frekari þróun á EQM innan óformlega menntakerfisins í Evrópu og að leita svara við því hvers konar miðlægt samstarf sé nauðsynlegt til að tryggja frekari útbreiðslu kerfisins.

Samstarfsaðilar lögðu sig fram um að kynna EQM bæði í heimalöndum og á fjölþjóðlegum ráðstefnum sem QALL hópurinn hélt í Berlín og Vín. Þá bauð eistneska menntamálaráðuneytið fulltrúum úr samstarfsnetinu að kynna EQM á ráðstefnu í Tallinn í desember 2012 og fjallaði erindi íslenska fulltrúans um reynsluna af innleiðingu EQM hér á landi, enda er Ísland sem stendur eina landið sem hefur náð að innleiða EQM gæðavottunarkerfið að fullu.

EQM samstarfsverkefninu lauk formlega um mitt ár 2013 og var lokafundurinn haldinn hér á landi um miðjan júní. Á fundinum undirrituðu samstarfsaðilarnir yfirlýsingu þar sem þeir lýstu yfir fullum vilja til frekara samstarfs um þróun EQM viðmiðanna og EQM vottunarferlisins og að þeir muni vinna áfram að útbreiðslu og kynningu á EQM kerfinu.

¹ European Qualification Framework.

² European Credit System for Vocational Education and Training.

AUKIN VITUND UM MIKILVÆGI GÆÐA Í FULLORÐINSFRÆÐSLU

Almenn vitund um mikilvægi þess að starfsmenn viðhaldi kunnáttu sinni og geti tileinkað sér ný vinnubrögð hratt og vel hafa aukið umræðu um gæði og gæðaeftirlit í fullorðinsfræðslu. Ekki sé nóg að skilgreina gæði huglægt út frá væntingum einstaklings til tiltekinnar vöru eða þjónustu heldur verði að skilgreina gæði náms innan fullorðinsfræðslunnar hlutlægt með hliðsjón af fyrirfram skilgreindum viðmiðum eða stöðlum. Þegar lög um framhaldsfræðslu voru samþykkt árið 2010 bættist við fimmta grunnstoð íslenska menntakerfisins þar sem framhaldsfræðslan var hliðsett öðrum grunnstoðum þ.e. skólastigunum fjórum, leik-, grunn-, framhalds- og háskóla. Eitt af meginmarkmiðum laganna og reglugerðar um framhaldsfræðslu sem fylgdi í kjölfarið var að auka gæði og með viðurkenningu fræðsluaðila er staðfest að starfsemi hans uppfyllir skilyrði laga um framhaldsfræðslu. Viðurkenning og gæðavottun fræðsluaðila eykur trúverðugleika og skapar traust sem er að mati Stofnunar Evrópusambandsins um þróun starfsmenntunar (Cedefop) undirstaða þess að hæfnimiðað námsmat verði að veruleika og að hæfni sem einstaklingur tileinkar sér, hvort sem er með námi eða þátttöku á vinnumarkaði, verði metin að fullu.

Í endurnýjaðri áætlun Evrópuráðsins um fræðslu fullorðinna sem kom út árið 2011 er mikil áhersla lögð á að efla gæði fullorðinsfræðslu meðal annars með gæðavottun fræðsluaðila, aukinni ráðgjöf og þjálfun leiðbeinenda og í október sama ár setti framkvæmdastjórn ESB á laggirnar sérstakan vinnuhóp sem er ætlað að þróa viðmiðaramma um gæði í fullorðinsfræðslu og gefa út handbók með tillögum um stefnumótandi aðgerðir til að tryggja gæði. Niðurstöður vinnuhópsins eru væntanlegar í árslok 2013.

HVERT ER SVO FRAMHALDIÐ HJÁ FA?

Framundan hjá FA er vinna við þróun og endurbætur á EQM kerfinu, enda er gæðakerfi gagnslaust ef ekki er stöðugt leitast við að betrumbæta það. Í þróunarvinnunni verður hliðsjón höfð af þeim ábendingum sem komið hafa fram, bæði frá notendum og úttektaaðilum, en einnig verður tekið mið af tillögum QALL samstarfsnetsins og niðurstöðum vinnuhóps ESB um þróun viðmiðaramma um gæði í fullorðinsfræðslu. Þá vinnur FA í samvinnu við náms- og starfsráðgjafa

símenntunarmiðstöðva hér á landi að því að þróa gæðaviðmið í náms- og starfsráðgjöf í fullorðinsfræðslu þar sem EQM viðmiðin eru höfð sem fyrirmynd.

Í maí 2013 var kynnt norrænt módel um gæði í raunfærnimati sem var afrakstur tveggja ára Nordplus verkefnis sem FA tók þátt í. Markmið verkefnisins var að greina hvaða þættir hefðu áhrif á gæði raunfærnimatsverkefna og í framhaldi af því að búa til viðmiðaramma um gæði í raunfærnimati sem hægt væri að styðjast við í ólíkum löndum og við ólík verkefni. Aðilar frá öllum Norðurlöndum tóku þátt í verkefninu og var gæðaramminn prófaður á mismunandi skólastigum, til dæmis tóku Íslendingar að sér að prófa hann á framhaldsskólastigi en Norðmenn létu reyna á rammann við mat á raunfærni á háskólastigi. Áframhaldandi þróun gæðaviðmiða í raunfærnimati mun haldast í hendur við framgang IPA verkefnisins, sem hefur það að markmiði að hraða þróun raunfærnimats, náms- og starfsráðgjafar og fleiri verkefna til að efla starfshæfni fullorðinna með litla formlega menntun.

Markmið FA er að byggja upp heildstætt gæðakerfi fyrir mat á gæðum fræðslustarfsemi, náms- og starfsráðgjafar og raunfærnimats þannig að til séu viðmið og ferlar um kerfisbundið mat á gæðum allra þessara þátta framhaldsfræðslunnar. Með því móti verði hægt að efla skilning, vilja og getu þeirra sem koma að fræðslu fullorðinna til að veita hágæðabjónustu.

HEIMILDIR

- Cedefop – Stofnun Evrópusambandsins um þróun starfsmenntunar (2013). *Quality: a requirement for generating trust in qualifications*. Sótt 22.07.2013 á <http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications/21183.aspx>.
- Evrópuráðið (2011). *Council Resolution on a renewed European agenda for adult learning*. Sótt 20.11.2012 á <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:372:0001:0006:EN:PDF>.
- Framkvæmdastjórn Evrópusambandsins (2012). *Working Group on „Quality in Adult Learning“. Work programme*. Sótt 01.12.2013 á http://arhiv.acs.si/porocila/Working_Group_on_Quality_in_Adult_Learning-Work_programme.pdf.
- Lög um framhaldsfræðslu nr. 27/2010.
- Reglugerð um framhaldsfræðslu nr. 1163/2011.
- Research voor Beleid (2011). *Country Report on the Action Plan on Adult Learning: Iceland*. Sótt 22.07.2013 á http://ec.europa.eu/education/adult/doc/iceland_en.pdf.

GAGNLEGAR SLÓÐIR

- European agenda for adult learning and recent policy development http://ec.europa.eu/education/adult/agenda_en.htm
- Grunnet, H. og Dahler, A.M. (2013). *Quality Model for Validation in the Nordic Countries – a development project 2012–13*. Nordiskt Expertnätverk för Validering, NVL. Sjá <http://www.viauc.dk/projekter/NVR/aktiviteter/Documents/QAmodel%20UK%20June13.pdf>
- Heimasíða EQM www.europeanqualitymark.org
- Heimasíða QALL www.qall.eu
- Um EQM samstarfsverkefnið <http://www.europeanqualitymark.org/eqm-development/>
- Um gæðavottun á vef FA www.frae.is/gaedavottun

UM HÖFUNDINN

Guðfinna Harðardóttir starfar sem sérfræðingur hjá Fræðslumiðstöð atvinnulífsins. Hún hefur lokið M.A.-prófi í mannauðsstjórnun frá Háskóla Íslands, Cand.mag.-prófi í þýsku frá Kaupmannahafnarháskóla, B.A.-prófi í þýsku frá HÍ ásamt námi í uppeldis- og kennslufræðum til kennsluréttinda frá HÍ. Helstu verkefni Guðfinnu hjá FA tengjast gæðamálum og kennslufræði fullorðinna. Áður starfaði hún sem sérfræðingur hjá Sambandi íslenskra sveitarfélaga og Hagstofu Íslands og sem þýskukennari við Verzlunarskóla Íslands.

ABSTRACT

One of the main responsibilities of the ETSC stated in the 9th article of the service contract with the Ministry of Education and Culture is to enhance the quality of the learning provision and counselling done by recognised bodies by developing quality standards in consultation with the Ministry. The ETSC has implemented the EQM system in Iceland, a quality assurance system for providers within the non-formal sector, and 13 learning providers from ETSC's cooperative network, together with one member from outside ETSC's cooperative network fulfil the EQM standards and have been granted the European Quality Mark. In addition, another member from outside ETSC's cooperative network has begun the certification process. Also, ETSC is working on quality standards for guidance and counselling and has participated in a Nordplus project concerning quality standards for validation of former learning. Here the story is summarised and there is an account of what has been done to promote quality in adult education in Iceland and what plans there are for continuing quality work by ETSC in this field.